

व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळ, नागपूर यांचे कार्यालय
 बंगला नं.10/2, स्टाफ्टी टाऊन, सदर, मंगळवारी मार्केटचे जवळ, नागपूर - 440 001
 दूरध्वनी क्र.0712-2978844, E-mail ID : mahaecotourism@mahaforest.gov.in
 प्र.मु.व.सं.(व.व.प्र.),म.रा.,वनभवनरामगिरीरोड सिव्हीललाईन्स,नागपूर-440001

विषय:- महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळाच्या कार्यकारी समितीच्या
 दिनांक १६/१०/२०१९च्या सभेचा कार्यवृत्तांत.

क्रमांक-व्यसं/मनिपाविगं-सभा/प्र.क्र.१०/ 390 /१९-२०
 नागपूर-४४० ००१, दिनांक : २२ ऑक्टोबर, २०१९

प्रति,

1. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वनबलप्रमुख) तथा अध्यक्ष कार्यकारी समिती, महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळ, महाराष्ट्र राज्य, नागपूर.
2. व्यवस्थापकीय संचालक, एफडीसीएम लि. नागपूर तथा सदस्य, कार्यकारी समिती किंवा त्यांचे प्रतिनिधी.
3. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (अर्थसंकल्प, नियोजन व विकास), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर तथा सदस्य, कार्यकारी समिती.
4. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर तथा सदस्य, कार्यकारी समिती.
5. अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव) पूर्व, नागपूर तथा सदस्य, कार्यकारी समिती.
6. अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव) पश्चिम, मुंबई तथा सदस्य, कार्यकारी समिती.
7. अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (महा कम्पा), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर तथा सदस्य, कार्यकारी समिती.
8. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळ, मुंबई, सदस्य, कार्यकारी समिती.
9. श्री संजय करकरे, सदस्य, कार्यकारी समिती तथा सहाय्यक संचालक,बी.एन.एच.एस.पी-1, वंदना अपार्टमेंट, रामदासपेठ, नागपूर
10. श्रीनिधी नांदेडकर अॅण्ड असोसिएट्स, सदस्य, कार्यकारी समिती , 103, इत्कर्ष उमंग, अजनी चौक, नागपूर-440015
11. प्रो. निशी के. मुखर्जी, सदस्य, कार्यकारी समिती , 46, रामदासपेठ, अशोकमत बिन्डीगजवळ, नागपूर
12. श्री दिलीप आर. विचमलातपूर, सदस्य, कार्यकारी समिती, नवन्तारा-28, अद्यापक लेआऊट, जोग हास्पिटॅलिटीचे जवळ, मंगलमूर्ती चौक, रिंग रोड, नागपूर-440 036.
13. श्री. अरुण तिखे, सदस्य, कार्यकारी समिती, 29 रघुटाटे लेआऊट, बाताळा रोड, रागनगर, चंद्रपूर

संदर्भ - या कार्यालयाचे पत्र क्रमांक कक्ष 6/लाले/ व्यसं/मनिपाविगं-सभा/भाग-3/299/19 20
 दिनांक 09/10/2019

महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळाच्या कार्यकारी समितीची सभा, प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वनबलप्रमुख), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर तथा अध्यक्ष, कार्यकारी समिती, महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळ.

नागपूर यांचे अध्यक्षतेखाली दिनांक १६ ऑक्टोबर २०१९ रोजी "कमांड कंट्रोल रुम" वनभवन, रागागिरी रोड, शिक्कील लाईन्स, नागपूर येथे संपन्न झाली. सदर सभेचा कार्यवृत्तांत सोबत माहितीसाठी सादर करण्यात येत आहे.

सहपत्र:- वरील प्रमाणे.

सदर-सचिव, कार्यकारी समिती व
व्यवस्थापकीय संचालक,
महाराष्ट्र निर्यात पर्यटन विकास मंडळ, नागपूर

प्रतिलिपी:- सचिव (वने), महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई -४०० ०३२ यांना वरीलप्रमाणे सहपत्रांसह माहितीस्तव सादर.

प्रतिलिपी:- मुख्य वनसंरक्षक(प्रादेशिक) सर्व / मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव) सर्व यांना वरीलप्रमाणे सहपत्रांसह योग्य त्या कार्यवाहीसाठी सन्नेह अग्रेषित.

प्रतिलिपी:- वनसंरक्षक(प्रादेशिक), यवतमाळ यांना वरील प्रमाणे सहपत्रांसह योग्य त्या कार्यवाहीस अग्रेषित.

प्रतिलिपी:- वनसंरक्षक व उगवनसंरक्षक (वन्यजीव), सर्व / विभागीय वन अधिकारी (वन्यजीव) सर्व यांना वरीलप्रमाणे सहपत्रांसह योग्य त्या कार्यवाहीसाठी अग्रेषित.

सदर-सचिव, कार्यकारी समिती व
व्यवस्थापकीय संचालक,
महाराष्ट्र निर्यात पर्यटन विकास मंडळ, नागपूर

प्रत - कक्ष-२, योजना, मनिपविमं यांना सहपत्रांसह माहिती व आवश्यक त्या पुढील कार्यवाहीसाठी.

महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळाच्या दिनांक १६/१०/२०१९ रोजी संपन्न झालेल्या कार्यकारी समितीच्या सभेचा कार्यवृत्तांत

महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळाच्या कार्यकारी समितीची दिनांक १६ ऑक्टोबर, २०१९ रोजी दुपारी ३.३० वाजता प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन बळ प्रमुख), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर तथा अध्यक्ष, कार्यकारी समिती, महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळ यांचे अध्यक्षतेखाली "कमांड कंट्रोल रूम" वनभवन, रामगिरी रोड, सिव्हील लाईंस, नागपूर येथे संपन्न झाली. सभेत उपस्थित कार्यकारी समिती सदस्यांची यादी (परिशिष्ट-१) नुसार खाली जोडली आहे.

व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळ तथा सदस्य-सचिव यांनी नवव्या सभेच्या सुरुवातीस अध्यक्षाने स्वागत केले व उपस्थित सर्व सदस्यांचे व इतर अधिकाऱ्यांचे देखील स्वागत केले व त्यानंतर अध्यक्षांचे परवानगीने विषयसुचीनुसार सभेच्या कामकाजास सुरुवात केली.

राज्य निसर्ग पर्यटन धोरण २००८, केंद्र शासनाने प्रसृत केलेल्या सुचना व या संबंधित शासन निर्णय इत्यादींमध्ये निसर्ग पर्यटन विकासाबाबतच्या संकल्पना व सद्यःस्थितीत राज्यात निसर्ग पर्यटन स्थळांच्या विकासाकरीता होत असलेली कामे याबाबत सद्यःस्थितीचा आढावा सभे समोर सादर केला. निसर्ग पर्यटन धोरणामध्ये उद्घृत केल्यानुसार स्थानिक संस्कृती, निसर्गाची जवळीक, स्थानिकांचा सहभाग, निसर्गाचे संवर्धन कायम राखून स्थानिकांना रोजगाराची संधी मिळवून देणे व स्थानिकांच्या सहभागाने स्वयंचलीत पध्दतीने निसर्ग पर्यटन स्थळांच्या विकासास करणे व वालुन जनसामान्यांमध्ये निसर्गाविषयी जागृकता निर्माण करणे हे प्रमुख उद्दिष्ट सद्यःस्थितीत पूर्णतः साध्य होत नसल्याचे सादरीकरणाद्वारे स्पष्ट केले.

विषय क्र.१:- दिनांक १५/१२/२०१८ रोजी "टकले सभागृह", वनभवन, नागपूर येथे संपन्न झालेल्या बैठकीचा कार्यवृत्तांत कायम करणे.

दिनांक १५/१२/२०१८ रोजी संपन्न झालेल्या सभेचा मंजूर कार्यवृत्तांत या कार्यालयाचे पत्र क्रमांक व्यसं./मनिपविमं-सभा/प्रक्र.१०/१२५/२०१८-१९ दिनांक २० डिसेंबर २०१८ अन्वये राई स्न्माननीय सदस्यांना पाठविण्यात आलेला आहे. राई कार्यवृत्तांतावर कोणत्याही सदस्याकडून कोणत्याही विषयावर आक्षेप किंवा सुधारणाबाबत सूचना प्राप्त झालेल्या नाहीत. तसेच राईस्य-सविव यांचे सुचनेनुसार मागील सभेच्या कार्यवृत्तांतवी श्री. किशोर मिश्रीकोटकर, वि.व.अ.,मनिपविम यांनी समितीस माहिती दिली व ते कायम करण्याबाबत विनंती केली. उपस्थित समिती सदस्यांच्या संमतीने अध्यक्ष महोदयांच्या परवानगीने राई कार्यवृत्तांत कायम करण्यात आले.

दिनांक १५/१२/२०१८ ला संपन्न झालेल्या सभेत कार्यकारी घेतलेल्या निर्णयावर करण्यात आलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल सोबत सादर करण्यात आला.

१) शालेय विद्यार्थ्यांकरिता निसर्गानुभव कार्यक्रम राबविणेबाबत:-

निसर्गानुभव कार्यक्रम मा. मंत्री महोदयांचा प्राधान्यक्रम असलेला कार्यक्रम अरुचुन या कार्यक्रमाद्वारे मोठ्या प्रमाणात विद्यार्थ्यांमध्ये निसर्गविषयी जागृकता निर्माण होत असल्याचे यापूर्वी घेतलेल्या कार्यक्रमाद्वारे निदर्शनास आले आहे. हा अनुभव लक्षात घेऊन राज्यात सन २०१९-२० मध्ये हा कार्यक्रम राबविण्यात यावा असे मा. अध्यक्ष कार्यकारी समिती यांनी सुचीत केले. याकरिता आवश्यक निधी कॅम्पा कडून निसर्ग पर्यटन मंडळाला उपलब्ध करून देणे ऐवजी प्रत्येक वन वृत्त निहाय मागणी नुसार त्यांना उपलब्ध करून देण्यात यावा अशा सुचना दिल्या.

विषय क्र.२- Preparation of Vision document for the development of eco-tourism in Maharashtra यावर चर्चा तसेच तज्ञ सल्लागाराचे नियुक्तीस मान्यता देणे.

निसर्ग पर्यटन स्थळांच्या सर्वलक्ष विल्लासाच्या दृष्टीने व या संबंधात निसर्ग पर्यटन धोरणामध्ये समुद उद्दिष्ट पुर्ती व्हावी याकरिता मंडळाकडे प्राप्त निसर्ग पर्यटन स्थळांच्या अंदाजे ३५० स्थळांच्या यादीतुन ५० स्थळांची निवड करण्यात आली व त्या स्थळांची राद्यःस्थिती, स्थळांचे महत्व, वैशिष्ट्य

तेथे उपलब्ध सुविधा, पर्यटकांची संख्या, पर्यटन स्थळांचा परीपूर्ण विकास होण्याकरीता आवश्यक द्यावी, स्थानिकांचा सहभाग, त्यांची क्षमता बांधणी व त्याकरीता आवश्यक प्रशिक्षण, पर्यटन स्थळनिहाय स्वयंचलीत पध्दत, लगत असलेली पर्यटन / निसर्ग पर्यटन स्थळांचा एकत्रीत विचार करणे (Tour Circuit) व प्रचार व प्रसिध्दी योजना इत्यादी बाबत सर्वेक्षण अभ्यास करून परीपूर्ण अहवाल तयार करण्यात येणार असल्याचे विषद केले.

या करीता शासन निर्णय क्रमांक डब्ल्युरएलपी-०९६७/१७-१ दिनांक २०/१२/२०१८ अन्वये मान्यता प्राप्त १५ वास्तु विशारद तज्ञांपैकी ७ तज्ञांकडून निविदा मागविण्यात आल्या होत्या. त्यापैकी ५ तज्ञांकडून निविदा प्राप्त झाल्या. सदर निविदांचे मुल्यांकन करण्याकरीता त्रिसदस्यीय समिती गठित करण्यात आली होती. समितीतील अध्यक्ष व सदस्यांची नावे पुढील प्रमाणे आहेत. (१) श्री.चंद्रशेखरन बाला एन, उपवनसंरक्षक (कार्यआयोजना), नागपूर (२) श्री.एस.बी.भलपी, विभागीय वन अधिकारी (वन्यजोब), नागपूर (३) श्री.मिश्रीकोटकर, संचालित विभागीय वन अधिकारी, मनिपविमं.

निविदांचे मुल्यांकनाकरीता निविदा सुचनापत्रामध्ये नमुद पध्दतीनुसार मुल्यांकन करण्यात येऊन त्या आधारे २ निविदा अस्वीकृत करण्यात आल्या. उर्वरित ३ निविदाधारकांकडून नमुद केलेल्या दराचे आधारे मे. Grassroot Research and Consultancy, Andheri East Mumbai यांनी सादर कमी दर रु. २५,००,०००/- सर्व करांसहित नमुद केल्याने त्यांची निविदा मान्य करण्यात आली व त्यांना विहित केलेले काम १० दिवसाचे आत पूर्ण करण्याच्या सुचना देण्यात आल्याचे व्यवस्थापकीय संचालक, मनिपविमं, नागपूर यांनी समितीला सांगितले.

५० निवडक निसर्ग पर्यटन स्थळांचा सर्वेक्षण अभ्यास करून परीपूर्ण अहवाल मंडळस सादर करण्याकरीता नियुक्त मे. Grassroot Research and Consultancy, Andheri East Mumbai तर्फे संचालक डॉ.पल्लवी लाटकर व त्यांचे सहकारी रश्मी सावंत, संचालिका, कल्बर आंगण, पर्यावरण तज्ञ विशिष घरीया हे उपस्थित होते. त्यांनी सादर सर्वेक्षण व अभ्यास या करीता ५ चनु तयार

केल्याचे व प्रत्येक चमु नध्ये ३ तज्ञांचा समावेश असून साधारणतः प्रत्येक चमु १० निसर्ग पर्यटन स्थळांचे सर्वेक्षण व अभ्यास करणार असल्याचे सांगितले व सदर अहवाल विहित मुदतीत मंडळाकडे सादर करण्यात येणार असल्याचे नगुद केले. सादरीकरण दरम्यान सदस्यांनी उपस्थित केलेल्या मुद्द्यांचे समाधानकारक उत्तर देण्यात आले. व्यवस्थापकीय संचालक सादर कामाकरीता नियुक्त तज्ञ सल्लागाराचे नियुक्ती बाबत कार्यकारी समितीने प्रशंसा केली व सदर नियुक्तीस कार्यकारी समितीने मान्यता प्रदान केली.

सदर सर्वेक्षण/अभ्यास करण्याकरीता गिनडण्यात आलेल्या ५० निसर्ग पर्यटन स्थळांची यादी बाबत सभागृहात सविस्तर चर्चा होऊन चर्चेअंती असे निर्देश देण्यात आले की, सदर यादीतील काही पर्यटन स्थळे वगळून त्या ऐवजी सुचविण्यात आल्यानुसार नवीन स्थळांचा समावेश करण्यात यावा आणि सुधारीत यादी वारस्तु सल्लागार यांना सर्वेक्षण/अभ्यासा करीता देण्यात यावी.

विषय क्र.३.००:- सन २०१८-१९ मध्ये निधी वाटप झालेल्या प्रस्तावा वरील खर्चाचा तपिशाल.

सन २०१७-१८ मध्ये २१ व २०१८-१९ मध्ये २२ असे एकुण ४३ निसर्ग पर्यटन स्थळांची कामे पुर्ण झाल्याबाबत माहिती सभेत देण्यात आली.

यावर सविस्तर चर्चे अंती मा. अध्यक्षांनी असे निर्देश दिले की, सदर सर्व वन वृत्तांचे पालक प्रधान मुख्य वनसंरक्षक/ अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक यांचे मार्फत वरील सर्व पर्यटन स्थळांची पाहणी करून कामे पुर्ण झाले असल्याची खात्री करावी व झालेल्या कामांचे फोटो इत्यादी तपशिलासह अहवाल मंडळाकडे दिनांक १५/११/२०१९ पर्यंत सादर करावा.

सन २०१८-१९ मध्ये राज्यातील निसर्ग पर्यटन स्थळांच्या विकासाकरीता एकुण रु. ८४००.०० लक्षाचा नियतव्यय मंजूर करण्यात आला होता. मंडळातर्फे एकुण ८६ प्रकल्पाचे रु. ८९६५.१८ लक्षाचे कामांचे प्रस्ताव शासनास सादर करण्यात होते. शासनाकडून रु.७३९३.१६ लाख रुपयांचे अनुदान प्राप्त झाले होते. याबाबतची सविस्तर माहिती सभागृहास देण्यात आली.

विषय क्र.४.००:- सन २०१९-२० मध्ये चालुबाब प्रस्तावावर आतापर्यंत करण्यात आलेला खर्च.

सन २०१९-२० करीता एकूण रु. ६४०० लक्ष नियतव्यय मंजूर आहे. त्यापैकी रु १०२९२.७१ लक्ष चे एकूण ६१ प्रस्ताव मंडळाकडे प्राप्त झाले. त्यापैकी रु. १०५७.२१ लक्ष चे एकूण १६ प्रस्ताव कालावधी संपला असल्याने परत करण्यात आले. एकूण रु ५६७६.७६ लक्षचे १३ प्रस्ताव तृतीची पूर्तता करण्याकरीता परत करण्यात आले. एकूण रु. १३८१.३०४ लक्षचे एकूण २१ प्रस्तावास मान्यता मिळाली असुन निधी वितरीत करण्यात आलेला आहे व रु. १२०७.४९ लक्षचे एकूण ८ प्रस्ताव शासनाकडे मंजुरीस्तव प्रलंबित आहेत.अशी माहिती सभागृहात समक्ष सादर करण्यात आली.

यावर सभागृहात चर्चा होऊन चर्चे अंती मा. अध्यक्षांनी असे निर्देश दिले की, तृतीची पूर्तता करण्याकरीता परत करण्यात आलेले १३ प्रस्ताव दिनांक २५/१०/२०१९ पर्यंत मंडळास सादर करण्याबाबत संबंधीत वृत्ताचे मुख्य वनसंरक्षक/वनसंरक्षक यांना सुचना देण्यात याव्या.

तसेच आराखड्यांचा कालावधी संपला असल्याने परत करण्यात आलेले १६ प्रस्तावाबाबत संबंधीत वनवृत्ताचे पालक प्रधान मुख्य वनसंरक्षक /अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक यांनी पुनर्विलोकन करून संबंधीत पर्यटन स्थळांवर आतापर्यंत झालेला खर्च वाया जाऊ नये तसेच पर्यटन स्थळांची कामे पुर्ण व्हावी या उद्देशाने एकूण शिल्लक कामांचा आढावा घेऊन आराखड्यांचा मुदत वाढीच्या सुधारीत प्रस्तावासह अहवाल मंडळाकडे दिनांक १५/११/२०१९ पर्यंत सादर करावा.

त्याचप्रमाणे अशा पध्दतीने प्राप्त झालेल्या प्रस्तावावर निर्णय घेण्याचे अधिकार कार्यकारी समितीने व्यवस्थापकीय संचालक निसर्ग पर्यटन विकास मंडळ, नागपूर यांना देण्यात येत असल्याचा निर्णय घेण्यात आला.

मंडळाची स्वतंत्र Web-Site परिपूर्ण माहितीसह तयार करण्याबाबत ना. अध्यक्ष, कार्यकारी समिती, निर्यात पर्यटन विकास मंडळ, नागपूर व प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वनबलप्रमुख), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर यांनी सुलना दिल्या.

कार्यकारी समितीने मंडळाचे कामकाजावर सनाधान व्यक्त केले.

व्यवस्थापकीय संचालक निर्यात पर्यटन विकास मंडळ, नागपूर यांनी उपस्थीतांचे आभार मानून अध्यक्षाने परवानगीने राभा संपल्याचे जाहीर केले.

सदस्य-सचिव कार्यकारी समिती व
व्यवस्थापकीय संचालक,
महाराष्ट्र निर्यात पर्यटन विकास मंडळ,
नागपूर

परिशिष्ट - १

दिनांक १६ ऑक्टोबर २०१९ रोजी संपन्न झालेल्या महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळाच्या कार्यकारी समितीच्या ९ व्या सभेमध्ये उपस्थितांची यादी

अ.क्र.	अधिकार्यांचे नांव	समितीमधील पद	पदनाम
१.	श्री. यु. के. अग्रवाल	अध्यक्ष	प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (यन बल प्रमुख), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
२.	श्री. नितोिन काकोडकर	सदस्य	प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
३.	श्री. जी. साईप्रकाश	सदस्य	प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (अर्थसंकल्प, नियोजन व विकास), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
४.	श्री. चुनील लिंगये	सदस्य	अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), पश्चिम, गुवई.
५.	श्री. बी. एस. हुडा	सदस्य	अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव) पूर्व, नागपूर यांचे कार्यालय.
६.	श्री. संजीव गौड	सदस्य	अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वेल्फेअर), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
७.	सी. आर. एस. गावंडे	सदस्य प्रतिनिधी	सहा. व्यवस्थापक, एफडीसीएमएल, तथा व्यवस्थापकीय संचालक, एफडीसीएमएल यांचे प्रतिनिधी.
८.	श्री. संजय करकरे	सदस्य	सहाय्यक संचालक, बी.एन.एच.एस.बी.-१, वंदना अपार्टमेंट, रामदासपेट, नागपूर
९.	प्रो. निशी के. मुखर्जी	सदस्य	४६, रामदासपेट, लोकमत थ्रिलींग जवळ, नागपूर ४४००१०
११.	श्री. दिलीप आर. विचमत्कारापुरे	सदस्य	नवसतारा-२८, अद्यापक लेआऊट, जोग हॉस्पिटॅलिटीचे जवळ, नंगलमुर्ती चौक, सिंग रोड, नागपूर-४४००३६.
१२.	श्री. अरुण तिखे	सदस्य	२९, रघुदाटे लेआऊट, दातळा रोड, रामनगर, चंद्रपूर - ०२
१३.	श्री. विकास गुप्ता	सदस्य सचिव	अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक तथा व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळ, नागपूर
१४.	डॉ. पल्लवी लाटकर	संचालक	Grassroot Research and Consultancy
१५.	श्री. किशोर निशीकोटकर		सेवानि. विभागीय वन अधिकारी, मंगीपविमं. नागपूर यांचे कार्यालय